

Muistio

6.11.2024

VN/28830/2024
VN/28830/2024-VM-3

Valtiovarainministeriön lausunto oikeuslaitostyöryhmän raportista

Vastaus lausuntopyyntöön ”Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista” (VN/28830/2024).

Valtiovarainministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon asiasta. Lausuntonamme toteamme seuraavaa:

Oikeuslaitostyöryhmän alustavissa toimenpide-ehdotuksissa on hyvin tunnistettu oikeushallinnon lukuisat haasteet digitalisaation hyödyntämisessä. Valitettavasti on helppo yhtyä näkemykseen, että oikeushallinto on jäänyt jälkeen digitalisaatiossa sekä suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan, että muihin julkisen hallinnon toimijoihin. Tähän on monia syitä, mutta perustellusti voidaan nähdä, että osin kehitys lähti eriytymään 2000-luvulla tehtyjen ratkaisujen takia. Tehtiin muista poikkeavia teknologiavalintoja ja panostukset ovat olleet vähäisiä verrattuna muihin hallinnonaloihin. Tätä välimatkaa on yritetty kuroa kiinni suurilla AIPA ja HAIPA hankkeilla.

AIPA ja HAIPA hankkeiden aikataulut ovat pettäneet ja myös tavoitteista on jouduttu tinkimään. Hyvän analyysin tilanteesta on VTV tarkastuksessaan [Poliisin ja oikeushallinnon tietojärjestelmähankkeet \(5/2024\)](#). Tätä raporttia ei ollut huomioitu, vaikka se tukisi hyvin jatkotyötä. VTV raportti kuvastaa kunnianhimoisen tavoitteen, tiedon siirtyminen läpi koko prosessin, kariutumista. Tämä tavoite on kirjattu Oikeuslaitostyöryhmän raporttiin ilman huomioita sen aikaisemmista haasteista.

Lausuttavan muistion lähestymistavassa on leimallista, että käsitellään erikseen digitalisaatiota erillään toiminnan kehittämisestä. Useita tavoitteita kuten prosessien tehostaminen ja tiedolla johtaminen ei nyky maailmassa voi edes ajatella tehtävän ilman digitalisten mahdollisuuksien hyödyntämistä. Jatkotyössä nämä kaksi näkökulmaa on käsiteltävä yhdessä, jos halutaan saavuttaa asetetut tavoitteet.

Muistion suurin puute kuitenkin on siinä, ettei siinä käsitellä tiedon ja tietovarantojen merkitystä digitalisaatiossa. Koko oikeushallinnon haaste on, että käsiteltävä tieto on suuressa määrin tekstimuotoista. Tekstipohjaisella tiedolla (Word tai PDF) on hyvin hankala tai mahdotonta tehdä prosessien tehostamista tai tiedolla johtamista. Kyse on osin traditiosta.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtiovarainministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 28
00023 Valtioneuvosto

Snellmaninkatu 1 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

kirjaamo.vm@gov.fi

Tekstin rakenteellistaminen, metatiedottaminen ja koodaaminen avaavat mahdollisuuksia sekä organisaatioiden sisällä että erityisesti niiden välillä. Tämä ei ole oikeushallinnossa helppoa ja muutos tulisi aiheuttamaan muutoksia tapaan tehdä töitä. Tämä sama kehitys on nähty terveydenhuollossa.

Terveydenhuollon ja oikeushallinnon tiedot eivät luonnollisesti ole suoraan verrannollisia, mutta niissä on samoja piirteitä. Tieto on hyvin monimuotoista, rakenteinen tieto yhdistyy tekstipohjaiseen ja tiedot kumuloituvat prosessin aikana. Työ on terveydenhuollossa kesken, mutta sen kokemuksista voitaisiin saada arvokasta oppia ja nähdä, miten voidaan hypätä joidenkin kehitysvaiheiden yli. Esimerkiksi terveydenhuollossa on tehty paljon kokeiluja tekoälyn hyödyntämisestä. Hyvä kooste on DigiFinalIndin raportti [Tekoäly hyvinvointialueilla: sosiaali- ja terveydenhuollon käytötapaukset ja kansallinen edistäminen](#).

Oikeuslaitostyöryhmän raportin visio ulottuu ainakin osittain vuoteen 2040. Se on teknologiamielessä erittäin pitkä. Viimeaikaiset kehitysaskeleet erityisesti tekoälyssä ovat osoittaneet, että muutaman vuoden takaiset visiot ovat tämän päivän ratkaisuja. Kenelläkään ei ole näkymää teknologiaan 2030-luvulla, mutta pystymme näkemään, että esimerkiksi generatiivisen tekoälyn tietyt puuteet tulevat korjaantumaan lähivuosina. Työryhmän raportissa tekoälyn mahdollisuuksia kuvataan tulevaisuuden mahdollisuuksina, vaikka ne ovat tämän päivän ratkaisuja. Tekoäly ei korvaa oikeushallinnon vaativaa asiantuntijatyötä, mutta se voi poistaa joitain rutiinitehtäviä sekä auttaa asiantuntijoita tiedonhallinnassa ja olemassa olevan tiedon keräämisessä. Raportissa on näihin varsin varovaisia viittauksia.

Tekoälyn laajamittaisen hyödyntämisen esteenä on todennäköisesti rakenteisten, hyvin kuvattujen, tietovarantojen puuttuminen. Laajat kielimallit ja generatiivinen tekoäly ovat osoittaneet kykynsä tekstimassojen käsittelyssä, mutta samalla ne ovat lyhyen historiansa aikana osoittaneet epävarmuutensa, koska niiden tapa käsitellä tekstiä perustuu todennäköisyyksiin. Tätä ilmiötä kutsutaan hallusinoinniksi. Tietysti tällaisen varaan ei voida rakentaa oikeushallinnon ratkaisuja. Oikeusvarmuus vaarantuisi. Useissa tutkimushankkeissa tätä ongelmaa ratkaistaan.

Kyse voi olla vain raportin tavasta kuvata asioita yleisesti, mutta monessa kohtaa olemassa olevat yhteiset suomi.fi-palvelut voisivat auttaa tai olla jopa ratkaisu havaittuihin ongelmiin. Niitä tulisi tarkastella jatkossa ja myös ottaa käyttöön aina kuin mahdollista. Juuri on avattu sivusto kehittäjille: [Etusivu - Suomi.fi kehittäjille](#).

Meillä on käynnissä [digitalisaation lainsäädäntöesteiden purkamisen hanke](#) yhdessä oikeusministeriön kanssa. Raportissa on joitain viittauksia mahdollisiin lainsäädäntöesteisiin toiminnan kehittämisessä. Jos niitä on jo analysoitu enemmän, kuulisimme niistä mielellämme ja olemme valmiita yhteistyöhön. Tekoälyn osalta valmistelemme jo ratkaisuja sekä automaattisen päätöksenteon että neuvonnan osalta. Olemme valmiita yhteistyöhön myös tämän hankkeen kanssa.

ICT-johtaja, ylijohtaja

Jarkko Levasma

Johtava asiantuntija

Olli-Pekka Rissanen

Jakelu OM Oikeusministeriö

Tiedoksi VM Ministeriön johto HalPol, Susanna Huovinen
VM JulkICT Tietopolitiikka, Maarit Huotari

VN/28830/2024-VM-3

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: